

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ ПРОДУКЦІЇ НА РИНКУ ПТАХІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку ринку продукції птахівництва в Україні. Здійснено аналіз структури виробництва м'яса за основними його видами. Ідентифіковано ключові чинники, які визначають специфіку формування пропозиції на ринку продукції птахівництва

Ключові слова: *птахівництво, попит, пропозиція, структура виробництва м'яса, чинники формування попиту.*

Проанализировано современное состояние и тенденции развития рынка продукции птицеводства в Украине. Осуществлен анализ структуры производства мяса по основным его видам. Идентифицированы ключевые факторы, которые определяют специфику формирования предложения на рынке продукции птицеводства

Ключевые слова: *птицеводство, спрос, предложение, структура производства мяса, факторы формирования спроса.*

The current status and trends in the market of poultry products in Ukraine. The analysis of the structure of meat production by major species. Identified key factors that determine the specificity of the formation of supply of poultry products

Keywords: *poultry, demand, supply, structure of meat, factors creating demand.*

Постановка проблеми. Птахівництво – одна з перших галузей, яка перейшла на промисловий шлях виробництва продукції та має значний вплив на задоволення потреб населення у м'ясі. В структурі виробництва по відношенню до м'яса птиці спостерігається стійка тенденція до збільшення його частки, яка в останні роки досягла майже половини від загального обсягу виробництва м'яса в Україні.

З точки зору організаційно-технологічних можливостей, строків повернення капітальних вкладень, птахівництво є найбільш мобільним, та, порівняно з іншими галузями тваринництва, відзначається надзвичайно коротким технологічним циклом, високими коефіцієнтами відтворення поголів'я, нижчою енергоємністю, більш високим рівнем механізації і автоматизації виробничих процесів. Разом з тим, в організаційно-технологічному розвитку тваринницьких галузей птахівництво є галуззю, яка найбільшою мірою відповідає умовам застосування інтегрованої моделі «селекція – споживач кінцевої продукції», спрямованої на тісне поєднання всіх ланок виробничого процесу і забезпечення економічних інтересів учасників спільної діяльності в одержанні високих результатів [1].

В Україні за останні роки стає досить помітним територіальний розподіл споживання продукції сільського господарства і, зокрема, птахівництва. Саме тому постає питання про необхідність детального аналізу реального стану і основних тенденцій розвитку загальнодержавного, а, особливо, динаміки регіонального ринку пропозиції продукції птахівництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку птахівництва приділяється значна увага науковців. Ця тема висвітлювалася в працях Вертійчука А.І., Вольнової О.М., О.І. Дадія, О.О. Кузнецова, О.С. Бутенка, Р.М. Мініва, Б.А.Мельника, Ф.О. Ярошенка, Б.Б. Батока. Дослідження ринку м'яса знайшло своє відображення в працях Бобирєвої Т.С., Копитець Н.Г., Шолудько О.В., Біттера О.А., Березівського П.С., Яцвіва І.Б. В роботах визначених вище науковців ринок розглядається як цілісність, яка може ефективно функціонувати в умовах використання механізмів економічних законів – попиту, пропозиції, балансу попиту і пропозиції, граничної корисності, економічної рівноваги, відшкодування витрат на відтворення робочої сили, вартості та інші.

Однак, не знижуючи значення та цінності робіт присвячених дослідженню ринку продукції птахівництва, окремі проблеми його розвитку у сучасних умовах залишаються не вирішеними і потребують більш ретельного вивчення та обґрунтування.

Формулювання цілей статті. Основними цілями даного дослідження є комплексне вивчення стану та тенденцій розвитку птахівництва в Україні, встановлення на основі його результатів ключових чинників, що визначають особливості формування пропозиції на ринку даної продукції.

Виклад основного матеріалу. Основними категоріями ринку є попит і пропозиція, які реалізуються у процесі купівлі-продажу товарів через оптову й роздрібну торгівлю. Саме співвідношення попиту і пропозиції зумовлює структурні зміни виробництва, впливає на рівень і динаміку цін, спричиняє переливання капіталу і переміщення ресурсів виробництва між галузями й регіонами.

Попит залежить від кількості споживачів, розміру їх доходів, експорту та реклами, якості й вартості продукції, тобто він формується під впливом якісних і вартісних факторів. В свою чергу, пропозиція залежить від природних, організаційно-економічних і технологічних факторів.

На 1 січня 1990 року в Україні працювало 320 птахофабрик. Середня вага бройлерів, які забезпечують основну масу промислового виробництва м'яса птиці, загалом по Україні дорівнювала 1,15-1,30 кг за 63-65 днів відгодівлі при порівняно невисокому рівні збереження поголів'я – 82-87 %. Середньодобові прирости становили 15-17 гр. і лише на окремих птахофабриках – 22-25 гр. [2].

Нарощення обсягів виробництва спостерігалось як на сільськогосподарських підприємствах, так і в господарствах населення. В 60-ті роки основними виробниками були господарства населення, однак 90-х роках показники вирівнялися (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги виробництва м'яса птиці в Україні

тис. т.

Рік	Усі категорії господарств	У тому числі	
		С/г підприємства	Господарства населення
1960	255,2	63,7	191,5
1990	708,2	356,8	351,6
2000	193,2	35,8	157,4
2008	794,0	635,1	158,9
2009	894,2	711,5	182,7
2010	953,5	772,0	181,5
2011	995,2	811,0	184,2

Джерело: дані Державної служби статистики [3].

Кризові явища в економіці України у 90-х роках призвели до зниження виробництва продукції тваринництва загалом та м'яса птиці зокрема. До 2000 року індустріальне виробництво було практично знищене.

Поступове впровадження прогресивних технологій, сучасних підходів до вирощування птиці дали свої результати, поступово підвищуючи продуктивність процесу відгодівлі, зменшувалися витрати кормів на одиницю продукції. Наприклад, у наш час бройлерні півні за 42 дні збільшують вагу до 2,5-2,6 кг, при витратах корму 1,8 кг на один кг живої ваги [4].

Що стосується збільшення обсягів виробництва м'яса птиці, то воно зумовлене, насамперед, зростанням попиту з боку населення та підприємств харчової промисловості. З огляду на те, що останніми роками відбувається суттєве скорочення пропозиції м'яса великої рогатої худоби (табл. 2) та відповідно зростають і ціни на нього (табл. 3), м'ясо птиці стало заміником для більшості споживачів м'яса інших видів тварин.

Таблиця 2

Виробництво м'яса різних видів у забійній вазі в Україні, 2008 – 2011 роки

тис. т

Вироблено м'яса	Роки							
	2008		2009		2010		2011	
	тис. т.	у % від заг. обсягу	тис. т.	у % від заг. обсягу	тис. т.	у % від заг. обсягу	тис. т.	у % від заг. обсягу
Всього в Україні,	1905,9	100,0	1917,4	100,0	2059	100,0	2143,8	100,0
у т.ч.								
- яловичина та телятина	479,7	25,2	453,5	23,7	427,7	20,8	399,1	18,6
- свинина	589,9	31,0	526,5	27,5	631,2	30,7	704,4	32,9
- м'ясо птиці	794,0	41,7	894,2	46,6	953,5	46,3	995,2	46,4
- інші види	42,3	2,2	43,2	2,3	46,6	2,3	45,1	2,1

Джерело: Розраховано на основі даних Державної служби статистики України [5].

Крім того, чимало споживачів змінило свої смаки і вподобання відносно того чи іншого м'яса на користь дієтичного м'яса птиці, адже воно є більш легким для засвоєння, ніж інші види. Як видно із структури виробництва м'яса за видами, у 2011 році на м'ясо птиці припадає 46,4 % від загального обсягу виробництва (рис. 1).

Динаміка середніх цін реалізації основних видів м'яса в Україні за 2008 – 2011 роки

у живій вазі, грн./т.

Вид м'яса	Роки			
	2008	2009	2010	2011
Всі види	10184,3	10362,9	10797,2	11967,2
Велика рогата худоба	9414,8	8711,2	9415,0	12096,1
Свині	13178,0	14152,9	12527,2	13715,4
Птиця	9320,2	9608,7	10494,5	11279,3

Джерело: дані Державної служби статистики України [6].

В Україні відбувається збільшення обсягів вітчизняного виробництва м'ясної продукції у 2011 році порівняно з 2008 роком на 12,48 %.

Аналізуючи структуру виробництва різних видів м'яса, стає зрозумілим, що зростання відбувається за рахунок м'яса птиці (на 25,34 %) та свинини (на 19,41 %), при одночасному скороченні обсягів виробництва яловичини та телятини (зниження на 16,81 %) по відношенню до базового року.

Варто зауважити, що через значні витрати на виробництво ціни на м'ясо та м'ясні продукти залишаються високими. За даними Державної служби статистики, рівень самозабезпеченості м'ясною продукцією, який визначається співвідношенням виробництва до внутрішнього використання, в Україні за результатами 2011 року, становив 91,4 %, що свідчить про значний потенціал розвитку даного напрямку сільськогосподарського виробництва [7].

Споживачі м'яса віддають перевагу більш дешевому м'ясу птиці. За річного фонду споживання м'яса на рівні 2,4 млн. т, на одну особу припадає 52 кг м'яса. З цього обсягу частка м'яса птиці становить 45%, свинини – 35%, яловичини – 18%, іншого м'яса – 2%. Рекомендована Міністерством охорони здоров'я річна норми споживання м'яса однією особою становить 80 кг. Тому внутрішній ринок має резерв до збільшення споживання, проте стримуючим фактором у цьому низька платоспроможність населення.

Важливим аспектом у розвитку національного ринку м'яса та м'ясопродукції є нарощування експорту та зменшення імпорту цієї продукції. У цьому напрямку є позитивні зрушення. За 2011 рік Україна суттєво знизила зовнішню закупівлю м'ясної продукції. Так, імпорт м'яса становив 216 тис. т, що на 37% менше порівняно з попереднім роком, зокрема, 60,8 тис. т м'яса птиці. Разом з тим, з України було експортовано 80,5 тис. т м'яса, а саме м'яса птиці – 50 тис. т. Таким чином, спільними зусиллями інвесторів органів влади можна забезпечити потреби внутрішнього ринку та формувати експортний потенціал [8]. Україна одержала позитивне рішення щодо імпорту продукції птахівництва українського виробництва на ринок Європейського Союзу (ЄС), що стало можливим після набуття чинності регламенту ЄС N88/2013 [9].

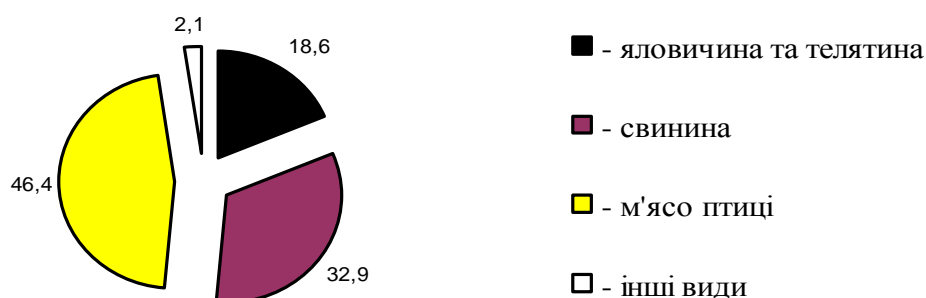

Рис. 1. Структура виробництва м'яса за основними видами у 2011 р.

Ключовим чинником формування попиту є фізичний та економічний доступ до безпечного і поживного продовольства, достатнього для того, щоб задовольнити свої фізіологічні потреби, необхідні для активного і здорового способу життя. Рационалізація структури споживання свідчить про приведення складу харчових раціонів до фізіологічно обґрунтованих норм, у тому числі за енергетичним складом.

Невідповідність калорійності харчового раціону населення медичним нормам, розробленим Українським науково-дослідним інститутом Міністерства охорони здоров'я у середньому на душу населення України на 2005...2015 роки, характерна для всіх областей України. Загалом по країні перевищено тільки граничний критерій добової енергетичної цінності раціону людини (2500 ккал). Згідно методики визначення індикаторів продовольчої безпеки, калорійність середньодобового раціону має становити в межах оптимальних норм: нижньої – 3000 ккал, та верхньої 3500 ккал. В Україні цей показник наближується до нижньої норми, а значно нижча калорійність харчування населення спостерігається у Київській, Луганській, Запорізькій, Дніпропетровській і Харківській областях [8]. Практично у всіх областях не досягнуто рекомендованої величини індикатора продовольчої безпеки.

Баланс харчового раціону у великій мірі залежить від продуктів тваринного походження, які повинні складати 55% калорійності добового раціону. Фактично вони складають лише четверту частину порогового критерію.

Вирішити цю проблему можливо за рахунок найбільш скоростиглої галузі сільського господарства – птахівництва [10].

Висновки. На основі комплексного дослідження стану та тенденцій розвитку ринку м'яса птиці було визначено найбільш вагомі чинники, які визначають специфіку формування пропозиції на ринку м'яса: висока мобільність та надзвичайно короткий технологічний цикл, порівняно з іншими галузями тваринництва; тенденції до збільшення частки продукції птахівництва, в загальному обсязі виробництва м'яса в Україні; територіальний розподіл споживання продукції сільського господарства та, зокрема, м'яса птиці, відмінний від основних регіонів його виробництва; високий ступінь застосування прогресивних технологій, що свідчить про високу інвестиційну привабливість галузі; зростання попиту на м'ясо птиці завдяки нижчій ціні та оцінці його споживачами як більш дієтичного продукту, порівняно з іншими видами м'яса; ступінь самозабезпеченості України м'ясною продукцією становить близько 90 % від фактичного обсягу споживання; останні тенденції до нарощування обсягу експорту до Євросоюзу, що стало можливим після набуття чинності восени 2012 року регламенту ЄС № 88/2013; невідповідність харчового раціону медичним нормам, встановленим Міністерством охорони здоров'я, а, зокрема, значно нижче фактичне споживання м'яса на одну особу, порівняно з діючими рекомендаціями.

Разом з тим, існує ряд стримуючих факторів, які пов'язані з рівнем життя населення та розміром їх середньо-душового доходу, які залишаються на дуже низькому рівні. Існують суттєві відмінності споживання продукції птахівництва на одну особу, а також значне коливання цін на окремі види продукції, залежно від регіону. В подальших дослідженнях увага буде зосереджена ще й на обґрунтуванні доцільності застосування з боку держави макро-економічного регулювання ринку продукції птахівництва, в тому числі й через механізм аграрного протекціонізму.

Література

1. Ярошенко Ф.О. Птахівництво України: стан, проблеми і перспективи розвитку: [Монографія] / Ф.О. Ярошенко – К.: Вид-во “Аграрна наука”, 2004. – 502 с.
2. Мельник Б.А. Економіка. Організація та стратегія розвитку промислового птахівництва в Україні [текст]: монографія / Б.А. Мельник. – К.: ПоліграфІнко, 2006 – 270 с.
3. Статистичний збірник «Тваринництво України» за 2011 рік / Державна служба статистики України / [за ред. Н.С. Власенка]. – К.: 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрану.
4. Бублик М. Аналіз виробництва м'яса птиці в Україні. Економічний аналіз. 2011 рік. Випуск 9. Частина 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>. – Назва з екрану.
5. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2011 рік / Державна служба статистики України / [за ред. Н.С. Власенка]. – К.: 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрану.
6. Статистичний бюлетень «Реалізація продукції сільськогосподарськими підприємствами України» за 2011 рік / Державна служба статистики України / Відповідальний за випуск О.М. Прокопенко. – К.: 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрану.
7. Статистичний збірник “Баланси споживання продуктів харчування населенням України» за 2011 рік / Державна служба статистики України / За редакцією Н.С. Власенко. – К.: 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://8/www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрану.
8. Маслак О. Свинарство – традиції та прибутковий бізнес. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua>. – Назва з екрану.
9. Україна отримала право поставляти продукцію птахівництва до Євросоюзу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.net>. – Назва з екрану.
10. Кирилюк О.Ф. Регіональний ринок продукції птахівництва – важливий чинник продовольчої безпеки країни. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>. – Назва з екрану.